

MASALLARIN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ

Yard. Doç. Dr. Abdulbasit SEZER

Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, absezer@hotmail.com.tr

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, birinci sınıf öğretmenlerinin masal üzerine düşüncelerini tespit etmek ve değerlendirmektir. Araştırma 2011-2012 eğitim öğretim yılının ilk yarısında Diyarbakır kent merkezinde görev yapan ve birinci sınıfları okutan on dokuz öğretmenin görüşleri doğrultusunda şekillenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden özel durum çalışmasının kullanıldığı bu makalede elde edilen bulgular, dokuz kategoride değerlendirilmiştir. Her öğretmene daha önceden hazırlanan dokuz soru sorulmuş alınan yanıtlar üzerine yorumlar yapılmış ve çeşitli tablolar kullanılmıştır. Ayrıca her kategoride çalışmaya katılan öğretmenlerden bazılarının görüşleri aynen aktarılmıştır. Bu kategoriler; öğretmenlerin kendi cümleleri ile yaptığı masal tanımları, masalların çocuk gelişimine olumlu ve olumsuz etkileri, anlatılan masal türleri, masal anlatma teknikleri, çocukların masallardan nasıl etkilendikleri, masal anlatımında hangi temaların tercih edildiği, çocukların dinlemekten en çok hoşlandığı masal türleri, masal anlatma nedenleri ve masal seçiminde dikkat edilen hususlardır.

Anahtar Kelimeler

Masal, öğretmen görüşleri, Diyarbakır, çocuk gelişimi, özel durum çalışması

EVALUATION OF TEACHERS 'PERCEPTIONS OF TALES: THE CASE OF DIYARBAKIR

ABSTRACT

The purpose of this study, first-class teachers to identify and evaluate their thoughts on fairy tales. In the first half of the 2011-2012 academic research, working in the city center of Diyarbakir, and the first classes were shaped by the views of teachers who teach nineteen. Qualitative research methods used in this article is a special case study findings were evaluated in nine categories. Each teacher received a pre-prepared answers to the nine questions asked in the comments on the various statements made and used. In addition, the same in each category were transferred to the views of some teachers participating in the study. These categories of teachers' descriptions of their sentences with his tale, the positive and negative effects of the development of children's tales, fairy-tale types are described in the tale telling techniques, how children are affected by fairy tales, fairy tale themes are preferred in which the expression of the children's favorite fairy-tale types of listening, story telling reasons and the tale of the factors that are considered in the selection.

Key Words

Tales, teachers perceptions, Diyarbakir, child development, case study

Giriş

Halk edebiyatının etkisinden pedagojik anlamda faydalanılan türlerinden biri olan masal birçok halk bilimci tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır.

Bilge Seyidoğlu, masalı: *Halk arasında yüzyıllardan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü kişilerin, olağanüstü olayların bulunduğu, bir varmış bir yokmuş gibi klişe bir anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda yedi, içti, muratlarına erdiler yahut onlar erdi muratlarına biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü biri anlatana biri dinleyene biri de bana gibi sözlerle sona eren zaman ve mekân kavramlarıyla kayıtlı olmayan bir sözlü anlatım türüdür (Seyidoğlu,1985:5).* biçiminde tanımlar. Ensar Aslan, masalın genel özelliklerini içine alan çok geniş kapsamlı bir tanım yapar: *Sözlü kültürün en önemli ürünlerinden olan masalın karakteristik özelliklerini dikkate alarak; kendisine ait kavramaları ve anlatım diliyle olağan ve olağanüstü olayları anlatan eğitici nitelikli geleneksel ve kolektif karakter taşıyan nesir ürünleri olarak tanımlayabiliriz. Bu tanıma ayrıca masalarda zaman ve mekân kavramının olmadığı, herhangi bir zamanda ve genellikle herhangi bir yerde /ülkede geçtiğini de eklemeliyiz (Aslan,2003:397).*

Masalın eğitimde kullanılmasıyla ilgili olarak Muhsine Helimoğlu Yavuz, *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri* adlı eserinde şu tespitlerde bulunur: *İnsanoğlu kendi yaşam gerçeğini, çözüm önerilerini, beklentilerini, masal olaylarına ve masal kahramanlarına yükleyerek anlatmış ve yüzyıllar boyu bu yolla gelecek kuşakları uyarmaya, eğitmeye, yaşamın zorluklarına karşı onları donatmaya çalışmıştır. Çünkü masal kahramanlarını karşılaştıkları sorunların hemen hepsiyle yaşamın gerçekleri arasında koşutluk kurulabilir ve bu masalarda tanık olunan yaşam gerçeğine ulaşılabilir. Çünkü toplumu eğiten temel öğelerden biri de masaldır (Helimoğlu Yavuz,1997).*

Masallar hayal gücüne sınır tanımayan sihirli bir dünya gibidir. Bu yüzden çocuklar masal okumayı, okutmayı ve özellikle anlattırmayı daha çok severler. Aslında onlar masalarda kendi dünyalarını bulurlar. Cadılar, kötü yürekli üvey anneler, vahşi hayvanlar, büyük saraylar bir çok çocuk masalının ayrılmaz parçalarıdır. Aralarındaki korkutucu öğelere rağmen masallar küçükler için vazgeçilmezdir (Şirin,1988: 41).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin gelişimleri üzerinde masalla ilgili verileri öğretmen görüşleri açısından incelemektir. İlkokul birinci sınıf öğretmenlerinin masal hakkındaki yaklaşımları, masalların çocuk gelişimine olumlu ve olumsuz etkileri, anlatılan masal türleri, masal anlatma yöntemleri, masal anlatımında hangi temaları tercih ettikleri, çocukların dinlemekten en çok hoşlandığı masal türleri ve masal seçiminde hangi hususlara dikkat ettikleri ile ilgili görüşler değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan *özel durum çalışması (case study)* kullanılmıştır. Merian, nitel durum çalışmalarını “bir örneğin, olgunun veya sosyal birimin yoğun bütüncül bir biçimde tanımlanması ve analizi” olarak ifade eder (Merian,1988: 21). Nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan durum çalışmasında bir veya birkaç duruma ilişkin

etkenler, bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine derinlemesine araştırma yapılır (Yıldırım, 2006).

Özel durum çalışması şu şekilde planlanmıştır; araştırma sorularının ve alt problemlerinin geliştirilmesi, araştırmaya katılacak bireylerin seçilmesi, tasarlanan mülakat fonlarının uygulanması, verilerin toplanması ve alt problemlerle ilişkilendirilmesi, verilerin değerlendirilmesi ve yorumlanması.

Araştırma Grubu

Araştırma grubu Diyarbakır ili merkez ilköğretim okullarında birinci sınıfı okutan on dokuz öğretmenden oluşmaktadır. On dokuz ayrı okuldan seçilen bu öğretmenlerin ön bilgileri tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılarla İlgili Bilgiler

Katılımcılar	Yaş	Hizmet yılı	Cinsiyet	Medeni durumu	Yettiği çevre	Çocuk sayısı
Ö1	37	9	Erkek	Evli	Diyarbakır	1
Ö2	34	11	Kadın	Evli	Diyarbakır	2
Ö3	37	11	Kadın	Evli	Mardin	2
Ö4	34	11	Kadın	Evli	Erzincan	1
Ö5	42	15	Erkek	Evli	Siirt	3
Ö6	46	20	Erkek	Evli	Diyarbakır	1
Ö7	38	12	Kadın	Evli	Diyarbakır	2
Ö8	31	7	Erkek	Bekar	Erzurum	-
Ö9	51	28	Erkek	Evli	Diyarbakır	2

Ö10	34	12	Kadın	Evli	Diyarbakır	2
Ö11	52	20	Erkek	Evli	Diyarbakır	2
Ö12	33	8	Erkek	Evli	Diyarbakır	2
Ö13	30	6	Erkek	Evli	Bingöl	-
Ö14	29	5	Kadın	Evli	Gaziantep	2
Ö15	33	9	Kadın	Evli	Diyarbakır	2
Ö16	36	12	Erkek	Evli	Diyarbakır	2
Ö17	33	10	Erkek	Evli	Diyarbakır	2
Ö18	34	13	Erkek	Evli	Diyarbakır	1
Ö19	32	10	Kadın	Evli	Erzincan	2

Araştırmanın Veri Analizi

Bu araştırmada, nitel veri analizi için geliştirilen stratejilerden biri olan sürekli karşılaştırmalı analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu analiz, elde edilen bulgular ve kanıtları önceki bulgularla farklı ve benzer yönleri açısından karşılaştırır. Nitel araştırmalarda kullanılan içerik analizinde amaç, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde birleştirmek ve yorumlamaktır.

Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular, dokuz kategoride değerlendirilmiştir. Bu kategoriler; öğretmen tanımlarına göre masallar, masalların çocuk gelişimine olumlu ve olumsuz etkileri, anlatılan masal türleri, masal anlatma yöntemleri, çocukların masallardan nasıl etkilendikleri, masal anlatımında hangi temaların tercih edildiği, çocukların dinlemekten en çok hoşlandığı masal türleri, masal anlatma nedenleri, masal seçiminde dikkat edilen hususlardır.

Öğretmenlerin Tanımlarına Göre Masal Görüşleri

Tablo 2. Tanımlara Göre Masallar

Katılımcılar	Hayal ürünü	Yazılı eserler	Çocukların hayal gücünü	Öğüt verici	Eğlendirici	Zaman mekan kavramı	Olağanüstü olaylar	Sözlü gelenek
Ö1	✓							
Ö2			✓					
Ö3			✓					
Ö4			✓					
Ö5				✓		✓		
Ö6	✓						✓	
Ö7			✓					
Ö8								✓
Ö9			✓					
Ö10			✓		✓			
Ö11	✓							
Ö12	✓							
Ö13	✓							
Ö14	✓		✓	✓				
Ö15			✓					
Ö16	✓						✓	

Ö17							✓	
Ö18		✓	✓					
Ö19	✓							

Tablo 2' de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin birçoğu masalı çocukların hayal gücünü geliştiren yazılar(9), hayal ürünleri(8), olağanüstü olaylar(3) bazı öğretmenler de; yazılı eserler(1), sözlü gelenekler(1), eğlendirici yazılar(1), zaman mekân kavramı olmayan ürünler(1), öğüt verici(2) eserler şeklinde tanımlamıştır. Bu konuyla ilgili bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Ö8, *İnsanların yaşadıkları toplum içindeki örf adet ve ananelerin sözlü gelenek yoluyla insanlara aktarımıdır.*

Ö9, *Çocuğun iç dünyasındaki hayalin canlandırılmasıdır.*

Ö14, *Çocukların zihinsel olarak gelişimini sağlayan hayal ürünü ve mesaj verme amacı taşıyan anlatılardır.*

Ö15, *Çocukların hayal gücünü geliştiren onları başka dünyalara götüren bir mucizedir.*

Görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğretmenlerin neredeyse hepsi masalı hayal gücünü geliştiren yazılar şeklinde ortaya koymuşlardır. Aynı şekilde öğretmenlerin masal tanımını yaparken giriş bölümünde verdiğimiz tanımlardan anlaşılacağı gibi masalın birçok karakteristik özelliğini göz ardı etmişlerdir. Masalın en temel yapısını oluşturan formel söylemler ve tekerlemeler hiçbir öğretmenin tanımında yer almamıştır. Öğretmenler masalların eğitici, eğlendirici, mesaj verici özelliklerini sadece dolaylı olarak aktarmışlardır. Bu durum, araştırmaya katılan öğretmenlerin masalın eğitici yanıyla çok ilgilenmedikleriyle açıklanabilir. Hâlbuki ilköğretim programlarında masala yer verilmesinin temel sebebi öğrencilerin dikkatlerini çekmek ve onlara farklı metinlerden hareketle yaşlarına uygun mesajları vermektir.

Araştırmaya katılan hiçbir kadın öğretmen masalın olağanüstü yönü üzerinde durmamıştır. Bu durum, kadınların masala bakış açıları ve beklentileri ile ilgili olmalıdır. Çünkü masaldaki olağanüstü olayların merkezinde genelde erkek kahramanlar bulunur.

Masalların Çocuk Gelişimine Olumlu Etkileri

Tablo 3a. Masalların Çocuk Gelişimine Olumlu Etkileri

Katılımcılar	Hayal gücünü	Kelime hazinelerini	Soyut somut ayrımı	Anlatım gücü	Özgüven sağlar	Çocuğu rahatlatır	Ders verir	Güzel ahlak	Sosyalleşme sini sağlar	İleriyi görür	Kişsel ve zihinsel
Ö1	✓										
Ö2											
Ö3	✓	✓	✓								
Ö4	✓			✓	✓	✓	✓				
Ö5	✓	✓	✓					✓	✓		
Ö6											
Ö7	✓										
Ö8	✓			✓							
Ö9	✓			✓				✓			
Ö10		✓				✓					
Ö11	✓									✓	
Ö12	✓										
Ö13											✓
Ö14	✓		✓						✓		
Ö15			✓								
Ö16	✓								✓		
Ö17	✓										
Ö18	✓							✓			
Ö19	✓			✓							

Bu bölümde öğretmenlere masalların çocuk gelişimine olumlu ve olumsuz etkileri üzerine sorular sorulmuştur. Öğretmenlerin büyük bir kısmı

masalların çocuk gelişimi üzerinde birçok olumlu etkisini ortaya koyarken bazı öğretmenler masalın çocuk gelişimi üzerine olumsuz etkileri olabileceği görüşünü savunmuşlardır. Tablo 3a'da görüldüğü gibi 14 öğretmen masalın çocuğun hayal gücünü geliştirdiği tezini savunmuştur. Öğretmenlerin görüşlerine göre olumlu etkiler şu şekilde sıralanmıştır: Kelime hazinelerini geliştirir(3), soyut somut ayrımını yapabilmelerine yardımcı olur(4), anlatım gücü kazandırır(4), özgüven sağlar(1), çocuğu rahatlatır(2), ders verir(1), güzel ahlaklı olmasını sağlar(3), sosyalleşmesini sağlar(3), ileriye görmesine yardımcı olur(1), kişisel ve zihinsel gelişimine katkıda bulunur(1).

Öğretmenlerden bazılarının olumlu etkiler üzerine görüşleri şu şekildedir:

Ö3, Masal, çocuğun hayal gücünü geliştirir, kelime hazinesini geliştirir, soyut ve somut kavramları karşılaştırmasına yardımcı olur, eğitici ve ders verici özellikleri vardır.

Ö9, Masal, öğrencinin ufkunu açar, anlatım becerisini geliştirir, yaratıcılık özelliği katar, güzel ahlaklı olmasını sağlar.

Masalların çocuk gelişimine olumlu etkileri üzerine çalışmalar yapan eğitim uzmanları ile araştırmamıza katılan öğretmenlerin görüşleri paralellik göstermektedir. Yani masalın çocukların dil, yaratıcılık, psiko-sosyal gelişim ve davranış değişikliği alanına yapmış olduğu katkılar, görüşü alınan öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Ö2 ve Ö6, bu konuda herhangi bir yorum yapmamışlardır. Evli ve ikişer çocuk sahibi bu öğretmenlerimizin bu konuda hangi bir görüş bildirmemeleri dikkat çekicidir. Ö2, masalın sadece olumsuz etkilerinden bahsetmiştir.

Masalların Çocuk Gelişimine Olumsuz Etkileri

Tablo 3b. Masalların Çocuk Gelişimine Olumsuz Etkileri

Katılımcılar	Gerçeklerden koparır	Sürekli hayalperest olur	Kahramanların yaptıklarını yapar	Kültürel çatışma yaratır	Şiddet yönlerini geliştirir
Ö1	✓				
Ö2		✓	✓		
Ö3			✓		
Ö4				✓	
Ö5	✓				

Ö6					
Ö7				✓	
Ö8	✓	✓			
Ö9	✓	✓			
Ö10	✓	✓			
Ö11	✓	✓			
Ö12					
Ö13			✓		
Ö14			✓		
Ö15					
Ö16			✓		
Ö17					✓
Ö18	✓				
Ö19					

Öğretmeler, masalların çocuk gelişimine olumsuz etkilerini ortaya koyarken; gerçeklerden koparır(7), sürekli hayalperest olur(5), kahramanların yaptıklarını yapar(5), kültürel çatışma yaratır(2), şiddet yönlerini geliştirir(1) biçiminde ifade etmişlerdir. Öğretmenler kendi cümleleri ile masalların çocuk gelişimine olumsuz etkilerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

Ö2, Çocuğun sürekli hayal deminde kalması ve masallardakine benzer şeyler yapması.

Ö5, Masallarda iyilerin sürekli kazandığını görmesi gerçek dünyada da sürekli iyilerin kazanacağına inanmasına sebep olur ve hayal kırıklığına uğramasına neden olur.

Ö7, Örf ve adetlere uygun olmayan masallar çocukların bilinçaltında yer ederek kültürel çatışma yaratabilir.

Ö17, Kendini kötü karakterlerle özdeşleştirip sürekli şiddet eğilimlerinde bulunur.

Tabloda yer alan öğretmen görüşleri her ne kadar eğitim uzmanlarının görüşleri ile örtüşse de masalın çocuk gelişimi üzerindeki olumsuz etkilerini

ifade etmede yetersiz kaldıklarını düşünmekteyiz. Örneğin, prens veya prensesin güzelliğiyle büyülenen bir çocuğun bilinçaltı dünyasında yaratacağı kahramanlar, hep bu ön yargı ile şekillenecektir. Kendisini biraz çirkin hisseden bir çocuk, özgüven eksikliğinden dolayı kendini hiçbir zaman prens veya prenses olarak hayal edemeyecektir. Masalarda kötü karakterli kahramanların çirkin olarak ifade edilmesi çocukların çirkin buldukları arkadaşlarına ön yargıyla yaklaşmalarına neden olabilir.

Araştırmaya katılan Ö6, Ö12, Ö15, Ö19 masalın çocuk gelişimine olumsuz etkileri üzerine görüş belirtmemişlerdir.

Ne Tür Masallar Anlatırsınız

Tablo 4a. Ne Tür Masallar Anlatırsınız

Katılımcılar	Kürtçe masallar	Yöresel masallar	Kendim uydururum	Batı masalları	Her türlü masal	Müfredattaki masallar	Halka mal olmuş masallar
Ö1	✓	✓					
Ö2			✓				
Ö3				✓			
Ö4				✓			
Ö5					✓		
Ö6				✓		✓	
Ö7		✓					
Ö8							✓
Ö9							✓
Ö10					✓		
Ö11		✓		✓			
Ö12		✓		✓			
Ö13				✓			

Ö14		✓		✓			
Ö15		✓		✓			
Ö16				✓			
Ö17		✓					✓
Ö18		✓					
Ö19		✓					✓

Bu soruya verilen yanıtlarda öğretmenlerin daha çok yöresel masalları (doğu masalları) (9) ve batı masallarını (9) tercih ettikleri görülmüştür. Bunun dışında dört öğretmen halka mal olmuş masallar, iki öğretmen her türlü masal, bir öğretmen de müfredattaki masalları anlattıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca bir öğretmen Kürtçe masal, bir öğretmen de kendi uydurduğu masalları tür olarak seçmiştir.

Ö1, Genelde az bilinen ve Kürtçe masallar anlatırım.

Ö2, Daha çok kendim uyduruyorum.

Ö5, Çocuğun gelişimine uygun her türlü masalı anlatırım.

Ö12, Genelde batı kökenli kısmen de yöresel masallar anlatırım.

Tabloda belirtildiği üzere öğretmenler genel olarak bilinen doğu ve batı masallarını anlatmayı tercih etmişlerdir.

Ö2'nin kendi uydurduğu masalları anlatmayı tercih etmesi, masalların çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik olmalıdır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yetiştiği çevrenin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi olması yöresel masalları anlatmayı tercih etmelerinde önemli bir etken olabilir.

En Çok Anlattığımız İki Masal

Tablo 4b. En Çok Anlattığımız İki Masal

Katılımcılar	Keloğlan	Aslan ile	Fablar	Kırmızı	Pamuk	Pinokyo	Dev	Uyuyan	Alice	Kelile ve	Parmak	Deli dumrul
Ö1												
Ö2	✓	✓										

Ö3	✓		✓	✓	✓								
Ö4				✓									
Ö5	✓		✓										
Ö6				✓		✓							
Ö7													
Ö8	✓						✓						
Ö9	✓												✓
Ö10					✓			✓					
Ö11	✓												
Ö12	✓			✓	✓	✓							
Ö13									✓				
Ö14					✓					✓			
Ö15			✓								✓		
Ö16					✓							✓	
Ö17			✓										
Ö18	✓		✓										
Ö19	✓												

Bu bölümde öğretmenlere en çok anlattıkları iki masal sorulmuştur. Öğretmenlerin büyük bir kısmı Anadolu masallarının önemli bir arketipi olan Keloğlan(9) masallarını anlattığı görülür. Batı masallarından ise Kırmızı Başlıklı Kız(4), Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler(5), Uyuyan Güzel(1), Alice Harikalar Diyarında(1), Külkedisi(1) anlatmışlardır. Bunun dışında Hint masal külliyatı olan Kelile ve Dimne(1), Türk kültür hayatının önemli yapı taşları olan Dede Korkut hikâyelerinden Deli Dumrul(1) ve hayvan masalları öğretmenlerin anlattığı diğer masal türleridir.

Masal Anlatma Yöntemleri

Tablo 5. Masal Anlatma Yöntemleri

Katılımcılar	Okuma	Canlandırma	Tamamlama	Anlatma	Resimleme
Ö1	✓	✓			
Ö2			✓		
Ö3		✓	✓		
Ö4	✓	✓	✓	✓	✓
Ö5		✓			
Ö6		✓			
Ö7		✓			
Ö8		✓			
Ö9		✓			
Ö10	✓	✓			
Ö11	✓			✓	
Ö12		✓			
Ö13	✓				
Ö14	✓				
Ö15		✓			
Ö16			✓		
Ö17			✓	✓	
Ö18				✓	
Ö19	✓	✓			

Araştırma kapsamında öğretmenlere sınıfta masal anlatma yöntemleri üzerine soru yöneltilmiştir. Buradaki amaç, öğretmenlerin teknik olarak hangi

masal anlatma yöntemini tercih ettiklerini öğrenmektir. Genel olarak öğretmenler; okuma(7), canlandırma(12), tamamlama(5), anlatma(4), resimleme(1) tekniklerini kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Masal anlatma yöntemleri ile ilgili olarak öğretmenlerin görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Ö3, *Kahramanların seslerini canlandırarak okurum. Masal kahramanlarının kılık kıyafetlerini andıran malzemeler kullanarak canlandırma (dramatize) yaparım. Masalı bitirmem, çocuğun tamamlamasını isterim.*

Ö9, *Kendi jest ve mimiklerimle canlandırma yaparak ve ses tonumu masalın akışına göre ayarlayarak anlatırım.*

Ö19, *Okurum ve yarıda kesip tamamlamalarını isterim.*

Öğretmenlerin yöntem olarak en çok tercih ettikleri okuma ve canlandırma, araştırmada ortaya çıkması muhtemel doğal bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Masalın bir kısmının okunması ve yarıda kesilmesi eğitsel açıdan çocuğun hayal dünyasının irdelenebilmesinde, önemli sonuçların ortaya çıkmasında etkin bir durum olarak kullanılabilir. Ayrıca öğrencilerin yaratıcı düşüncede ve kendini dilsel anlamda ifade etmede bu yöntemler birleştirici unsur olarak algılanabilir. Canlandırmayı etkin bir şekilde kullanan öğretmenler, bu vesileyle öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal gelişimlerine dolaylı olarak katkıda bulunurlar. Gerçek dünya ile kurgusal dünya arasında kuracakları etkileşimi gözlemleyebilirler. Klasik eğitim sisteminde yöntem olarak sık kullanılan resimlemenin, yalnızca bir öğretmen tarafından tercih edilmesi, dramatizasyon yönteminin eğitimciler tarafından benimsenmesinin doğal bir sonucudur.

Çocuklar Masallardan Nasıl Etkilenirler

Tablo 6. Çocuklar Masallardan Nasıl Etkilenirler

Katılımcılar	Baş kahramanlardan	İyi sonla biten masalardan	Olağanüstü	Korku ve heyecan	Kötü kahramanlardan	Eğlenceli ve büyüleyici	Ödül ve ceza	Kendilerini ifade eden
Ö1	✓							
Ö2		✓						
Ö3		✓						
Ö4			✓					

Ö5	✓							
Ö6				✓				
Ö7					✓			
Ö8		✓						
Ö9		✓						
Ö10								
Ö11						✓		
Ö12							✓	
Ö13						✓		
Ö14	✓							
Ö15			✓				✓	
Ö16			✓					
Ö17								
Ö18		✓						
Ö19								✓

Bu bölümde, araştırmaya katılan öğretmenlere öğrencilerin en çok masalın hangi özelliğinden etkilendikleri sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenler çocukların baş kahramanlardan(3), mutlu sondan(5), olağanüstülüklerden(3), korku ve heyecandan(1), kötü kahramanlardan(1), eğlenceli ve büyüleyici özelliklerden(2), ödül ve cezadan(2), kendilerini ifade eden(1) masallardan etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Yöneltiltiğimiz soruya öğretmenlerin verdiği yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

Ö7, Genelde kötü kahramanlar dikkati çekiyor duygusal olan masallar ve mutlu sonla biten masallar çocukların daha çok hoşuna gidiyor.

Ö11, Çocukların masalın eğlenceli ve büyümlü kısımlarında etkilendiğini görüyorum.

Ö12, Kötülerin cezalandırılması ve en çok ödül den etkileniyorlar.

Tabloda görüldüğü üzere çocukların iyi sonla biten masallardan etkilenmeleri masalın temel amacı olan ders verme ve çocuğun gelişimine

olumlu katkı sağlama özellikleriyle paralellik gösterir. Öğrencilerin hem baş kahramanlardan hem de kötü kahramanlardan etkilenmeleri ve onların davranışlarını taklit etmeleri empatik bir yaklaşımdır. Masalın eğlenceli ve büyüleyici yönünden araştırmaya katılan öğretmenlerden sadece ikisinin söz etmesi, gelişen ve çeşitlenen eğlence seçeneklerinin çokluğu ile açıklanabilir. Masalın dış yapısı, dil ve üsluptan hiçbir öğrencinin etkilenmemesi dikkat çeker. Bunu, öğrencinin okunan veya dinlenen masaldan çok, görsellikle ortaya konmuş masalları tercih etmesine bağlayabiliriz.

Masal Anlatımında Hangi Temaları Tercih Edersiniz

Tablo 7. Masal Anlatımında Hangi Temaları Tercih Edersiniz

Katılımcılar	Kahramanlık	Şiddet içermeyen	Hayvan	Rastgele temalar	Sosyalleşme yerine yönelik	Davranış kazandırıcı
Ö1	✓					
Ö2		✓				
Ö3						✓
Ö4			✓			
Ö5				✓		
Ö6	✓					
Ö7					✓	
Ö8				✓	✓	
Ö9						✓
Ö10						✓
Ö11					✓	
Ö12					✓	
Ö13					✓	✓
Ö14					✓	✓
Ö15						✓

Ö16					✓	✓
Ö17						✓
Ö18						✓
Ö19					✓	✓

Tabloda görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu masal anlatımında daha çok öğrencilere davranış kazandırma(10) ve sosyalleşmelerine(8) katkı sağlayacak türde temaları tercih etmişlerdir. Bunun dışında öğretmenlerin bir kısmı kahramanlık(2), şiddet içermeyen(1), hayvan(1), rastgele temaları(2) anlatmayı uygun görmüşlerdir. Bu durum, masalın çocuk gelişimi üzerindeki olumlu etkilerinin öğretmenlerce kullanıldığının bir göstergesidir. Yöneltiğimiz soruya öğretmenlerin verdiği yanıtlardan bazıları şunlardır:

Ö10; Davranış kazandıran, okuma becerisini geliştiren masalları tercih ediyorum.

Ö11; Sosyal içerikli temaları seçmeye dikkat ediyorum.

Ö19; Bizim öğrencilerimiz çok çocuklu ailelerden geliyorlar. Aile çocuğa temelde alması gereken eğitimi veremiyor masalları seçerken onların bu konularda kendilerini düzeltmelerine yararlı olacak temalar üzerinde duruyorum. Mesela yalan söylememe, dürüstlük, iyiyi kötüden ayırt etmek, büyüye saygı, temizlik gibi temaları tercih ediyorum.

Ö19'un yukarıda verdiğimiz görüşleri doğrultusunda çok çocuklu ailelerde yetişen öğrencilerin masala diğer akranlarına göre daha çok gereksinim duyduklarını ve bu yolla ailenin çocuğun yaşamında yarattığı boşluğun doldurulabileceğini ortaya koymuştur. Araştırmada mekân olarak seçtiğimiz Diyarbakır örneği, yukarıda sözünü ettiğimiz çok çocuklu aile yapısının uygun olduğu ebeveynlerin masal yoluyla çocuğa kazandırmaları gereken davranışlarda bir tür eksiklik hissedilmesi bu bölgede görev alan öğretmenlerin masal tematiğiyle ilgili olarak çok daha seçici ve dikkatli olmalarını gerektirir. Böylelikle aile içinde anne, baba ve çocuk arasında kaçınılmaz olarak ortaya çıkan iletişimsizlik, öğretmenlerin çabalarıyla giderilecektir.

Çocukların Dinlemekten En Çok Hoşlandığı Masal Türü

Tablo 8. Çocukların Dinlemekten En Çok Hoşlandığı Masal Türü

Katılımcılar	Fabllar	Doğu masalları	Batı masalları	Sonu mutlu sonla biten masallar	Çocuk kahramanların olduğu masallar
Ö1	✓				
Ö2		✓	✓		
Ö3	✓	✓	✓		
Ö4	✓		✓		
Ö5	✓				
Ö6		✓	✓		
Ö7	✓				
Ö8	✓				
Ö9				✓	
Ö10	✓				
Ö11		✓	✓		
Ö12			✓		
Ö13	✓				
Ö14	✓				✓
Ö15			✓		
Ö16			✓		
Ö17		✓			
Ö18			✓		
Ö19		✓	✓		

Araştırma kapsamında öğretmenlere çocukların dinlemekten en çok hoşlandığı masal türü sorusu yöneltilmiştir. İstatistik olarak öğrenciler daha çok fablları(9), doğu masallarını(6) ve batı masallarını(10) dinlemeyi seçmişlerdir. Diyarbakır gibi bir kentte doğu masallarının az tercih edilmesi dikkat çekmektedir. Öğretmenlerden bazılarının verdiği yanıtlar şunlardır:

Ö13; *Kendilerinden bir şeyler bulabildikleri kahramanların geçtiği masallar*

Ö14; *Özellikle kahramanlarının arasında çocuk ve hayvanların olduğu masallar*

Ö17; *Çocuklar daha çok yöresel masallardan hoşlanıyorlar*

Ö2; *Kız çocukları daha çok dans, perili, prensesli masalları; erkekler ise mücadele ve erkek kahraman olanları seviyor.*

Ö2'nin vermiş olduğu yanıt cinsiyetlerin masal üzerindeki etkisini göstermesi bakımından önemli sayılabilir.

Neden Masal Anlatırsınız

Tablo 9. Neden Masal Anlatırsınız

Katılımcılar	Hayal gücünü geliştirme	Motivasyonu artırma	İfade yeteneklerinin geliştirme	Somutlaştırma yetisi kazandırmak	Kelime hazinelerini geliştirmek	Dinleme ve okuma alışkanlığı	Davranış değişikliği oluşturma
Ö1	✓	✓					
Ö2		✓		✓		✓	
Ö3		✓			✓		
Ö4	✓		✓			✓	
Ö5					✓		✓
Ö6				✓			
Ö7	✓						
Ö8		✓					
Ö9	✓		✓				✓
Ö10		✓		✓			

Ö11	✓						
Ö12		✓					
Ö13		✓					
Ö14		✓					
Ö15	✓						✓
Ö16							✓
Ö17	✓						
Ö18	✓	✓					
Ö19		✓					

Bu bölümde araştırmaya katılan öğretmenlere neden masala anlattıkları sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenler, öğrencilerin hayal gücünü geliştirmek(8), motivasyonlarını artırmak(10), ifade yeteneklerini geliştirmek(2), somutlaştırma yetisi kazandırmak(3), kelime hazinelerini geliştirmek(2), dinleme alışkanlığı kazandırmak(2), davranış değişikliği oluşturmak(4) için masal anlattıklarını ifade etmişlerdir. Yöneltiltiğimiz soruya öğretmenlerin verdiği yanıtlardan bazıları şunlardır:

Ö11, Çocuğun hayal gücünü genişletmek için anlatıyorum. Birçok masal gerçeği yansıtıyor aslında. Masallarla çocukları büyütürseniz çocuk hayalle gerçeği pekiştirir ve çocuk üzerinde büyük etkisi olur.

Ö10, Çocukları susturmak için.

Ö19, Direk yapma etme demektense çocuğun yapması gerekenleri masallarla anekdotlarla anlatmak daha etkili oluyor. Çocuk daha çabuk farkına varıyor.

Ö18, Hayal gücünü zenginleştirme yaptıkları hatayı ve sonuçlarını canlandırabilme.

Tabloda görüldüğü üzere, öğretmenlerin masal anlatma nedenleri genel olarak masalın eğitimsel işlevlerinin bir özeti şeklindedir. Hedeflenen yanıtların alındığı bu bölümde, motivasyon unsuru olarak masallar, genelde dinleme ve okuma alışkanlığı kazandırılarak öğrencinin hayal gücünü ve ifade yeteneğini geliştiren aynı zamanda davranış değişikliği oluşturan büyüleyici anlatılardır.

Ö11'in 'birçok masal gerçeği yansıtıyor aslında' yanıtı masal-gerçeklik ilişkisini yansıtması bakımından önemlidir. Masalların kurgusal yapısını

değiştirerek ortaya koyan ünlü yazar Murathan Mungan'ın 'masala inanmayan gerçeğe inanır mı?' sözü de bu gerçekliği pekiştirir.

Masal anlatımının temel amacı olan çocuğun kelime hazinesini geliştirmek, okuma ve dinleme alışkanlığı kazandırmak yanıtlarını sadece ikişer öğretmenin vermesi aslında çelişkili bir durumdur.

Masal Seçiminde Dikkat Edilen Hususlar

Tablo 10. Masal Seçiminde Nelere Dikkat Edersiniz

Katılımcılar	Cinsiyet	Kısa masallar	Resimli masallar	Yaş	Dil	Yöresel masallar	İçerik	Hayal güçlerini	Kültür ve ekonomi
Ö1	✓			✓					
Ö2						✓			
Ö3	✓			✓		✓			✓
Ö4			✓	✓	✓				
Ö5				✓					
Ö6	✓			✓					
Ö7				✓					✓
Ö8	✓			✓		✓			
Ö9				✓					
Ö10				✓			✓		
Ö11		✓							
Ö12				✓					
Ö13				✓					
Ö1				✓					

4									
Ö1 5				✓				✓	
Ö1 6				✓			✓		
Ö1 7				✓					
Ö1 8				✓					
Ö1 9	✓			✓		✓	✓	✓	

Bu bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerden masal seçiminde nelere dikkat ettikleri sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenler, masal seçiminde cinsiyet(5), yaş(17), yöresel masallar(4), kısa ve resimli masallar(2), öğrencinin hayal gücünü geliştirebilecek masallar(2), masal içeriğinin uygunluğun(3), öğrencilerin kültür ve ekonomik durumlarına(2) ve masalın diline dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir. Yönelttiğimiz soruya öğretmenlerin verdiği yanıtlardan bazıları şunlardır:

Ö5; Çocukların düzeyine uygun olmasına çocukların ilgisini çekebilmesine ve duruma uygun ders verebilmesine dikkat ederim.

Ö4; Çocuğun yaş seviyesine uygun ve resimli olmasına dikkat ederim.

Ö3; Yaş, cinsiyet, coğrafya, kültür ve ekonomik durumlarını göz önünde bulundururum. Kültür bakımından çocukları zorlayacak masalları anlatmam.

Ö7; Yaşlarına uygun, örf ve adetlerimize uygun olmasına dikkat ediyorum.

Ö9; Çocuğun psikolojisini bozmayacak tamamen dış dünyadan koparmayacak masalları tercih ederim.

Tabloda görüldüğü gibi öğretmenlerin masal seçiminde dikkat ettikleri hususlar genellikle çocuğun yaşı ve cinsiyeti ile ilişkilendirilmiştir. Ö3'ün 'Yaş, cinsiyet, coğrafya, kültür ve ekonomik durumlarını göz önünde bulundururum. Kültür bakımından çocukları zorlayacak masalları anlatmam.' yanıtı coğrafya ve masal ilişkisini yansıtmaması bakımından önemlidir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın sonunda ilköğretim birinci sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda elde edilen sonuçlar ve öneriler şöyle sıralanabilir:

-Masal tanımında öğretmenler, masalın karakteristik özelliklerinden bazılarını göz ardı ederek, masalın eğitici ve eğlendirici yönünü arka plana atmışlardır.

-Bazı öğretmenler masalın dil, yaratıcılık ve psiko-sosyal gelişim alanına yapmış olduğu katkılar hakkında fikir beyan etmemişlerdir.

-Araştırma alanının Diyarbakır kent merkezi olması yöresel masalların ön plana çıkmasına neden olmuştur.

-Öğretmenler masal anlatma yöntemi olarak daha çok okuma ve canlandırmayı tercih etmişlerdir.

-Araştırma alanı olan Diyarbakır'da çok çocuklu ailelerin olması, öğretmenlere düşen görevi artırmaktadır. Aile ortamında anne, baba ve çocuk arasında ortaya çıkan iletişimsizlik, öğretilerimizin çabalarıyla ve masallarla ortadan kaldırılmalıdır.

-Örgün eğitim kurumlarında verilen masal eğitiminin çocuk üzerindeki etkilerinin artırılması için evde ebeveynler tarafından desteklenmesi gerekmektedir.

Kaynakça

Aslan, Ensar (2010) *Türk Halk Edebiyatı*, Maya Akademi Yayınları, Ankara

Aslan, Ensar,(2003) *Halk Bilimi Araştırmaları*, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Yayınları, Diyarbakır

Boratav, Pertev Naili (2003) *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Koç Kültür Sanat Yayınları, İstanbul

Helimoğlu Yavuz, Muhsine,(1997) *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, Ürün Yayınları, Ankara

Propp, Vladamir (2001) *Masalın Biçimbilimi* (Çev: Mehmet Rıfat, Sema Rıfat), Om Yayınları, İstanbul

Sakaoğlu, Saim (1999) *Masal Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, Ankara

Seyidoğlu, Bilge,(1985) "masal" *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* 6, İstanbul

Sezer, Abdulbasit (2010) *Murathan Mungan ve Halk Bilimi*, Maya Akademi Yayınları, Ankara

Şirin, Mustafa Ruhi, 1988, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, Gökyüzü Yayınları, İstanbul

Yıldırım, Ali,(2006) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara